

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Raudasoja, A. & Rinne, S. 2018 Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöt. Teoksessa Kukkonen, H. & Raudasoja, A. (toim.) Osaaminen esiin: Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperusteisuus. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, 56-63.

URL: <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/A/23-Osaaminen-esiin.pdf>

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Anu Raudasoja ja Soili Rinne

ABSTRAKTI

Yhteiskunnan ja työelämän muutos teknologisesti, taloudellisesti ja globaalisti haastavat ammatillisen koulutuksen muuttamaan ja kehittämään toimintaansa. Nyt ja tulevaisuudessa ammatillisesta koulutuksesta valmistuvilla nuorilla tulee olemaan enemmän erilaisia työpaikkoja ja työuria, kuin aikaisemilla sukupolvilla. Ammatillisen koulutuksen tulee tarjota monipuolisia ja joustavia mahdollisuuksia oppimiseen ja opiskeluun siten, että erilaisissa oppimisympäristöissä tapahtuva toiminta on keskeinen osa osaamisen hankkimista.

Asiasanat: Oppimisympäristöt, fyysinen oppimisympäristö, digitaaliset oppimisympäristöt, vapaa-ajan oppimisympäristöt, ammatillinen koulutus

OPPIMISYMPÄRISTÖT AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan yleisesti erilaisten tilojen, paikkojen, teknisten ratkaisujen, välineiden, toimintatapojen ja yhteisöjen yhdistelmää, joka tukee oppimista (Koramo 2012, 6). Opiskelijoiden erilaisia oppimisympäristöjä voidaan tarkastella myös fyysisten, psyykkisten, sosiaalisten ja pedagogisten oppimisympäristöjen näkökulmista. Käytännössä eri osa-alueet muodostavat yhden ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen kokonaisuuden.

Opetushallitus (2004, 18) on määritellyt oppimisympäristöt seuraavasti:

1. Fyysinen oppimisympäristö

Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat rakennukset, tilat, opetusvälineet ja oppimateriaalit. Lisäksi siihen kuuluvat muu rakennettu ympäristö sekä ympäröivä luonto.

2. Psyykinen oppimisympäristö

Psyykkisen oppimisympäristön muodostamiseen vaikuttavat opiskelijan kognitiiviset ja emotionaaliset tekijät.

3. Sosiaalinen oppimisympäristö

Sosiaalisen oppimisympäristön muodostavat ihmissuhteet sekä vuorovaikutukseen liittyvät tekijät.

4. Pedagoginen oppimisympäristö

Pedagoginen oppimisympäristö on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön summa, jossa hyödynnetään ja yhdistetään näitä osa-alueita.

Tulevaisuudessa oppimisympäristöjä kehitettäessä keskitytään luomaan ja yhdistelemään erilaisia oppimisympäristöjä ja menetelmiä pedagogisiksi asiakaslähtöisiksi oppimiskäytänteiksi, joilla edistetään yksilöllisten opintopolkujen toteutumista erilaisten opiskelijoiden tarpeet huomioiden (Taivassalo-Salkosuo 2012, 66). Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen kehittämisessä korostuvat työelämälähtöisyys, asiakaslähtöisyys, oppimisen monikanavaisuus, ohjaus sekä oppilaitosten toimintakulttuurin uudistaminen (Koramo 2012, 6).

Työssä, työn tekemisessä ja ammattirakenteissa on tapahtunut ja tapahtuu suuria muutoksia, jotka haastavat myös ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöt kehittymään. Muutos on johtanut oppimisympäristöjen laajentumisen yhä kiinteämmäksi osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Työelämässä tapahtuneet ja tapahtuvat muutokset heijastuvat sekä koulutuksen sisältöihin, että tapoihin hankkia uutta osaamista. Koulutusratkaisut muuttuvat yhä asiakaslähtöisemmiksi, yksilöllisemmiksi ja joustavammiksi, jotta nopeasti muuttuviin tilanteisiin ja niiden mukanaan tuomiin haasteisiin pystytään vastaamaan nopeasti.

Tulevaisuuden opetus ja osaamisen hankkiminen rakentuvat hybriditila-ajatteluun, jossa fyysiset tilat mahdollistavat laajat opetus- ja oppimisprosessit kulloisenkin käyttötarkoituksen mukaan. Hyödyntämällä nykyaikaisimpia verkkosovelluksia ja laiteratkaisuja tilan luonne muuttuu tarvittaessa nopeastikin. (Kuuskorpi 2012, 166) Tieto- ja viestintäteknologian avulla voidaan yksilöllistää sekä eriyttää opetusta ja oppimista. Etä- ja monimuoto-opetus sekä opiskelijoiden yksilöllistä opetusta ja ohjausta tukevat oppimisympäristöt edistävät yksilöllisten opintopolkujen luomista ja toteuttamista käytännössä. (Koramo 2012, 15.)

Oppimisympäristöjen avautumisen ja laajentumisen seurauksena formaalin koulutuksen ja informaalin oppimisen elementit sulautuvat yhteen. Tämä mahdollistaa niin yksilöllisempien

oppimispolkujen kuin toisaalta koulutustavoitteiden toteutumisen ja lähentymisen. (Kuuskorpi 2012, 5)

Hybridioppimisympäristöt muuntuvat kulloisenkin oppimistarpeen mukaan. Ammatillinen koulutus, joka pohjaa ajatukseen osaamisen hankkimisesta hybridinä tarjoaa opiskelijoille moninaisia ja monimuotoisia rooleja osaamisen hankkijoina. Opiskelijat osallistuvat erilaisten yhteisöjen, kuten oppilaitos-, verkko- ja työelämäyhteisöjen, toimintaan ja rakentavat omia verkostojaan ja oppimisympäristöjään kulloisenkin tilanteen ja tavoitteen mukaan. (Kumpulainen & Mikkola 2015, 20). Näin oppimisen infrastruktuuri on aina avoinna.

AINEISTONHANKINTA JA MENETELMÄT

Tämän artikkelin aineisto on tuotettu ja kerätty TUTKE-koulutusten yhteydessä. Koulutuksiin osallistuneet opettajat (n= 120) ovat vastanneet ryhmätöiden yhteydessä kysymyksen: Millaisia oppimisympäristöjä käytätte ammatillisessa koulutuksessa? Ryhmien vastaukset dokumentoitiin ja ne käsiteltiin yhdessä keskustellen tilaisuuksien aikana lisäinformaation saamiseksi.

Koska tutkimusintressi oli kuvaileva ja ilmiön ymmärtämiseen tähtäävä valikoitui tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisessa aineistolähtöisessä analyysissä vastaukset luokiteltiin teemoittain. Teemoittelu on aineiston jakoa samankaltaisuuden eli yhteisen piirteen mukaisesti alustaviin sisältöluokkiin. Laadullisessa analyysissä on tärkeää pyrkiä pelkistämään havainnot mahdollisimman pieneksi sisältöluokkien määräksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-96.)

TULOKSET

Tässä artikkelissa alustaviksi teemoiksi muodostuivat oppilaitos avoimena oppimisympäristönä, jonka alle kuuluu myös digitaaliset oppimisympäristöt sekä työelämä ja vapaa-ajan oppimisympäristöt.

OPPILAITOS AVOIMENA OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

FYYSINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

Oppilaitoksissa oppimisympäristönä on tapahtunut huomattavaa kehittymistä viimeisten vuosien aikana. Uudenlaisten tilojen tarve ja niiden käyttötavat ovat muuttuneet osaamisperusteisen opetuksen ja kehittyvän tieto- ja kommunikaatioteknologian myötä, koska yksilölliset opintopolut ja mukana kannettavat laitteet eivät sido opiskelijoita yhteen kiinteään työpisteeseen. Oppilaitoksissa on yhteiskäytössä olevia erilaisia työtiloja, joita käytetään avoimina oppimisympäristöinä joustavasti.

Oppilaitoksissa on käytössä myös omia työelämälähtöisiä oppimisympäristöjä, joita ovat esim. autokorjaamot, parturi-kampaamot ja ravintolat. Työelämälähtöisissä oppimisympäristöissä tuotetaan ja toteutetaan liike-elämän periaatteiden mukaisesti ulkopuolisille asiakkaille palveluja.

Tällä hetkellä oppilaitokset tekevät entistä enemmän yhteistyötä keskenään opetustilojen käyttötehokkuuden lisäämiseksi. Tiloja suunnitellaan yhteiskäyttöön esim. ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulun ja työelämän tarpeista lähtien synergian ja kustannustehokkuuden näkökulmista. Näin kaikkien osapuolten ei tarvitse rakentaa ja hankkia koneita vähäistä käyttöä varten, vaan ne voidaan vuokrata tai ostaa kokonaispalveluna yhteistyökumppaneilta. Yritykset ovat esimerkiksi lahjoittaneet oppilaitosten käyttöön välineistöä tai sisustaneet opetustiloja ja saavat vastineeksi käyttää koneita ja laitteita, joita heillä ei ole.

Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta hybridi-oppiminen sitoo opiskelijan, oppilaitoksen, työyhteisön ja vertaisoppijoiden toimintaympäristöt, käytännöt sekä tietotaidon oppimisen verkostoksi nykyteknologioita hyödyntämällä. (ks. Kumpulainen & Mikkola 2015, 22-23).

DIGITAALISET OPPIMISYMPÄRISTÖT

Selvityksen mukaan ammatillisen koulutuksen digitaaliset oppimisympäristöt ovat nykyään varsin monipuolia. Niiden tarkoituksena on opetuksen monipuolistaminen ja rikastaminen esim. erilaisten simulaattorien tai virtuaalisten oppimisympäristöjen kautta. Digitaalisuutta käytetään hyödyksi myös tiedonhankinnassa.

Verkko-oppimisympäristöjä käytetään koulutuksissa vaihtelevasti. Joillakin aloilla koulutukset on rakennettu verkko-oppimisympäristön ja pilvipalvelujen pohjalle, jolloin sinne tallennetaan koulutukseen liittyvät materiaalit ja tehtävät, jotka myös palautetaan sinne. Verkko-oppimisympäristöön linkitetään materiaaleja muualta, kuten esimerkiksi videoita YouTube-kanavilta. Verkko-opetukseen sisältyy verkkotapaamisia, joissa käytetään videoneuvotteluyhteyksiä. Koulutusten yhteydessä tarjotaan webinaareja, joihin voivat osallistua myös työelämän edustajat.

Virtuaaliset oppimisympäristöt ovat digitaalisia oppimisen tiloja, jotka simuloivat autenttisia tilanteita digitaalisesti. Virtuaaliset oppimisympäristöt muuntuvat kunkin koulutusalan tarpeisiin, jolloin opiskelija voi yhdistää teoriatietoa käytännön tekemiseen esim. virtuaalisairaalassa tai virtuaalihuoneissa.

Simulaattoreita käytetään opetuksen tukena esim. erilaisissa ajokoulutuksissa, hitsauksessa tai hoitotyössä. Näin opiskelijat voivat harjoitella monipuolisessa ympäristössä tarvitsemansa määrän ja saada vahvemman osaamisen ennen kuin he siirtyvät työskentelemään autenttiseen ympäristöön.

Opintojen pelillistäminen on noussut entistä vahvemmin esiin viime vuosina. Pelillistämässä on kysymys palvelumuotoilusta, jossa opintoihin lisätään pelillisiä elementtejä tai ne muutetaan pelin kaltaisiksi. Pelillistäminen on kehittynyt pedagogisesti eteenpäin saatujen kokemusten myötä.

Sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden tuottaa ja jakaa tietoa sekä rakentaa erilaisia oppimisyhteisöjä. Yhteisöissä luodaan uutta tietoa osallistujien yhdistäessä tietonsa ja taitonsa. Sosiaalisen median osalta opettajat hyödynsivät selvityksen mukaan eniten Facebookia ja WhatsAppia esim. tiedottamisessa ja työssäoppimisen ohjaamisessa.

Oppilaitokset tekevät kansainvälistä yhteistyötä erilaisten verkko-oppimisympäristöjen ja videoneuvotteluyhteyksien kautta. Näin opiskelijat oppivat käyttämään työelämän välineistöä ja kotikansainvälistyvät jo opintojen aikana. Käytössä saattavat olla myös työelämän vertaisryhmät, jotka tukevat kansainvälisen yhteistyön tekemistä.

TYÖELÄMÄ OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Työelämä oppimisympäristönä on saanut entistä vankemman aseman ammatillisessa koulutuksessa. Osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa työpaikalla tapahtuva oppiminen ja osaamisen hankkiminen aidoissa työelämän oppimisympäristöissä ovat keskiössä.

Selvityksen mukaan oppilaitoksissa tehdään varsin monipuolista yhteistyötä työelämän kanssa, vaikka erot eri alojen välillä ovat suuret ja aina tarjolla olevia mahdollisuuksia ei osata hyödyntää, kun ei tunneta riittävästi toisten toimintaa ja tarpeita.

Opintokäynnit mahdollistavat jo opintojen alussa pääsyn tutustumaan työelämään ja sen tarjoamiin oppimisympäristöihin. Opiskelijoita perehdytetään alaan ja sen työtehtäviin opintokäyntien avulla, kun työelämän asiantuntijat esittelevät organisaatioiden toimintoja, työtehtäviä ja niihin liittyviä vaatimuksia.

Monilla työpaikoilla on myös kummiluokkia oppilaitoksissa, joiden kanssa he tekevät tiiviimmin yhteistyötä. Tällöin työelämästä voi tulla oppilaitoksiin asiantuntijaopettajia tuomaan lisäarvoa opetukseen tai vastaavasti opiskelijat voivat tehdä töitä asiantuntijoiden kanssa työpaikoilla normaalia työssäoppimista enemmän.

Oppilaitosten ja työelämän välinen projektitoiminta on yleistä. Projekteja tehdään yhteiseen kehitys- ja innovaatiotoimintaan tähdäten, jotta tuotteita tai prosesseja saadaan parannettua tai vastaavasti kehitetään kokonaan uutta.

Viime vuosina erilaisia pop-up -tapahtumia on tehty paljon oppilaitosten ja työelämän välisenä yhteistyönä. Opiskelijat ovat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa

tapahtumia osana toteuttajatiimiä. Mukana saattaa olla myös ammattimaisia tapahtuman järjestäjiä kolmantena osapuolena.

Nykyään oppilaitoksilla ja yrityksillä saattaa olla yhteisiä tiloja, välineitä ja laitteita. Näin pystytään minimoimaan resurssien käyttö ja maksimoimaan hyöty, joka yhteistyöstä saadaan. Yhtenä esimerkkinä tästä on yhteisen sähköisen materiaalin tuottaminen oppilaitoksen ja yrityksen käyttöön. Joissakin tapauksessa koko opetus on siirretty yrityksen tiloihin esim. metallialan yritysisiin. Oppilaitokset voivat toimia myös yritysten aliurakoitsijoina.

Osa opiskelijoista valmentautuu ammattitaitokilpailuihin, jolloin heillä on usein valmentavan opettajan lisäksi työpaikalla mentori, joka toimii toisena valmentajana esim. hiusalalla.

Nuori yrittäjyys -toiminnassa opiskelijat perustavat itselleen yrityksen, jota he pyörittävät vähintään vuoden osana opintojen ohessa. Yrittäjyyden tukena heillä on usein yrittäjämentori, jolta he saavat tukea ja ohjausta yrittäjyyteen oppilaitoksen tarjoaman tuen ohella.

Työpaikalla tapahtuva osaamisen hankkiminen on keskeisin työelämän tarjoama yhteistyön muoto ja tätä pyritään reformin myötä lisäämään entisestään. Työpaikalla pyritään tekemään mahdollisimman paljon myös näyttöjä, jotta ne toteutuisivat aidoissa työelämän oppimisympäristöissä.

VAPAA-AJAN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Opiskelijoiden vapaa-ajan oppimisympäristöt ovat moninaisia. Niissä voi tapahtua oppimista, joko tavoitteellisenä toimintana tai satunnaisoppimisena, joka voidaan hyödyntää osana ammatillista koulutusta.

Ohjattu harrastustoiminta on tavoitteellista toimintaa ja opiskelijalle tärkeä oppimisympäristö esim. sosiaalisten taitojen ja joissakin tapauksissa myös ammatillisten valmiuksien kehittämiseen. Esimerkiksi partiolaisten toimintaan osallistuminen kehittää monenlaisia arjen valmiuksia.

Ohjatun harrastustoiminnan ohella moni opiskelija harrastaa omatoimisesti tai toimii erilaisissa yhteisöissä ja verkostoissa, joissa kehittyy erilaista työelämää tukevaa osaamista. Esimerkkinä verkossa tapahtuva pelaaminen, jossa osallistujat ovat eri puolilta maailmaa ja näin pelaajien yhteisenä kielenä on englanti.

Moni opiskelija työskentelee opintojen ohella joko koulutusta vastaavalla tai muulla alalla. Työelämässä toiminen kehittää monenlaisia työelämävalmiuksia, joita voidaan hyödyntää osana ammatillista koulutusta. Oman alan työkokemuksen kautta hankittu osaaminen voidaan osoittaa näytöissä ja näin opiskeluaika voi lyhentyä.

Vapaa-ajalla hankittua osaamista voidaan ammatillisessa koulutuksessa opinnollistaa tai tunnustaa ja tunnustaa osaksi opintoja, mikäli se vastaa jonkin tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia ja arvioinnin kohteita.

YHTEENVETO

Ammatillisen koulutuksen opettajista suurin osa käyttää jo nyt monenlaisia asiakas- ja työelämälähtöisiä oppimisympäristöjä, mutta opettajien väliset erot ovat suuria. Erilaisista osaamisen hankkimisen tavoista ja oppimisympäristöistä innostuneet opettajat ovat valmiita rakentamaan opiskelijoiden opintopolkuja heidän tarpeistaan lähtien hyvin yksilöllisesti. Tällöin oppilaitoksessa, työpaikalla, vapaa-ajalla ja digitaalisissa oppimisympäristöissä tapahtuva oppiminen yhdistyvät hybrioppimisympäristöiksi opiskelijan tarpeista käsin.

Vastaavasti asiakaslähtöisen osaamisen hankkimisen esteeksi voi nousta opettaja, joka on valmis opettamaan vain omassa työsalissaan ja hyväksymään sen rinnalle opiskelijan työelämässä hankkiman osaamisen. Tämä kaventaa opiskelijan mahdollisuuksia laaja-alaiseen osaamisen hankkimiseen ja on vastoin osaamisperusteisen ammatillisen koulutuksen ideologiaa. Tällaisissa tapauksissa oppilaitoksissa pitäisi ottaa käyttöön erilaiset osaamisen johtamisen menetelmät, joiden avulla voidaan yhdessä kehittää uudenlaisia ratkaisuja ja antaa kaikille opettajille mahdollisuus uudistua ja uudistaa pedagogisia toimintatapojaan.

Ammatillisen koulutuksen reformi haastaa oppilaitokset kehittämään edelleen asiakas- ja työelämälähtöisyyttä, johon sisältyy jo lähtökohtaisesti ajatus myös oppimisympäristöjen kehittämisestä. Tulevaisuuden ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen tulee palvella monipuolista asiakaskuntaa heidän tarpeistaan lähtien, mutta taloudellisesti ja tehokkaasti toteutettuna.

LÄHTEET:

Koramo, M. 2012. Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjä kehittämässä. Kansallisia kehittämislinjauksia ja kuvauksia Opetushallituksen valtionavustuksilla tuetuista oppimisympäristöjen kehittämishankkeista 2008–2010. Opetushallitus Raportit ja selvitykset 2012:8. http://www.oph.fi/download/140632_Ammatillisen_koulutuksen_oppimisymparistoja_kehittamassa.pdf . Luettu 21.8.2017.

Kumpulainen, K. & Mikkola, A. 2015. Oppiminen ja koulutus digitaalisella aikakaudella. Teoksessa M. Kuuskorpi (toim.). Digitaalinen oppiminen ja oppimisympäristöt. Kaarina julkaisu 2015:1. http://digi-ope.com/tablet/wp-content/uploads/2015/03/Digit_oppiminen_netti.pdf . Luettu 21.8.2017.

Kuuskorpi, M. 2012. Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö. Käyttäjälähtöinen muunneltava ja joustava opetustila. Kasvatustieteen väitöskirja. Turun Yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/76724/vaitoskirja2012Kuuskorpi.pdf> . Luettu 22.8.2017.

OPH 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf. Luettu 4.9.2017.

Taivassalo-Salkosuo, M. 2012. Johtopäätökset ja oppimisympäristöjen kehittäminen tulevaisuudessa. Teoksessa M. Koramo (toim.) Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjä kehittämässä. Kansallisia kehittämislinjauksia ja kuvauksia Opetushallituksen valtionavustuksilla tuetuista oppimisympäristöjen kehittämishankkeista 2008–2010. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2012:8. http://www.oph.fi/download/140632_Ammatillisen_koulutuksen_oppimisymparistoja_kehittamassa.pdf . Luettu 21.8.2017.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.